

GENEL LİSE ÖĞRETMENLERİNİN SINIF YÖNETİMİNDE GÖSTERDİKLERİ DAVRANIŞLARIN DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

TEACHERS' AND STUDENTS' VIEWS ABOUT THE HIGH SCHOOL
TEACHERS' DEMOCRATIC CLASSROOM MANAGEMENT BEHAVIORS

Gülcan YALÇIN- DURMUŞ¹ Hasan DEMİRTAŞ²

ÖZET: Bu araştırmada, genel lise öğretmen ve öğrencilerinin görüşlerine dayalı olarak genel lise öğretmenlerinin sınıf yönetiminde demokratik tutum ve davranışları ne ölçüde sergilediklerini belirlemek amaçlanmıştır. Genel liselerde görev yapan öğretmenlerin görüşlerinin cinsiyet, mesleki kıdem ve branş; öğrencilerin görüşlerinin ise cinsiyet ve öğrenim gördükleri sınıf değişkenleri açısından incelenmesi araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır. Bu amaca ulaşmak üzere genel liselerde görev yapan öğretmenlere ve öğrenim gören öğrencilere “Demokratik Sınıf Yönetimi Ölçeği” uygulanmıştır. Araştırma, betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini 2005–2006 eğitim-öğretim yılında Malatya ili merkez ilçe belediye sınırları içinde bulunan resmi ortaöğretim okullarından genel liselerde görev yapan öğretmenler (N=916) ve öğrenim gören öğrenciler (N=22023) oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 8 genel lisedeki 227 öğretmen ve 953 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda öğretmen ve öğrenci görüşlerinin anlamlı biçimde farklılaştığı belirlenmiştir. Öğretmenler sınıfta demokratik davrandıklarını ifade ederken, öğrenciler tersini düşünmektedirler. Öğrenci görüşleri cinsiyet ve öğrenim gördükleri sınıf değişkenleri açısından anlamlı biçimde farklılaşmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Demokrasi Eğitimi, Demokratik Sınıf Yönetimi, Genel Lise Öğretmen ve Öğrencileri

ABSTRACT: The purpose of this research is to determine the teachers' and students' views about to what extend high school teachers display democratic attitudes and behaviors while managing classroom. This study also aims at investigating both teachers' views according to gender, professional experiences, and subject variables and students' views according to gender and grade variables. To this end “Democratic Classroom Management Scale” was administered on the participating teachers and students. The teacher of this descriptive study comprises of a total number of 916 teachers and a total number of 22.023 students from state high schools in Malatya city center during 2005-2006 semester. The sample of the study is 227 teachers and 953 students selected from 8 state high schools. Research results revealed that teachers' and students' views differed significantly. While teachers state that they behave in a democratic manner, students think the opposite. Also it was found that students' views differed significantly according to gender and grade variables.

Keywords: Democracy education, democratic classroom management, high school teachers and students

GİRİŞ

Yöneten-yönetilen ilişkilerini düzenleme biçimi olarak demokrasiyi diğer yönetim biçimlerinden ayıran en önemli özelliklerden birisi onun insana bakış açısıdır. Demokrasi, insanı yüce bir değer olarak ele almaktadır. Demokratik toplumun insan anlayışı; her birey değerlidir, her birey kişisel düşüncelerini ifade etmekte özgürdür ve her bireyin kendini gerçekleştirme hakkı vardır biçiminde özetlenebilir (Kuzgun, 2000). Demokratik toplumlar vatandaşlarından;

kendi kararlarının ve davranışlarının sorumluluğunu taşımayı, bireysel hak ve özgürlüklere sahip olmanın, bireyci olmamak olduğunu ve demokratik toplumun bireyinin kul olmadığını bilme tutum ve davranışlarını beklerler.

Demokrasinin bir toplumda yerleşebilmesi ancak kendi aklını kendisi kullanan yurttaş bireylerle olanaklıdır. Demokrasi, eğer insanlığın bugüne kadar ortaya koyabildiği en iyi yönetim biçimi/anlayışı ise, bu durum doğrudan doğruya yurttaş bireylere bağlanabilir. Yurttaşlık, yurttaş bireyler demokrasinin olmazsa olmaz koşullarından biridir (Gündüz, 2002: 4-89). Yurttaşlık bilinci ile donatılmış bireyleri yetiştirmek, büyük ölçüde eğitim kurumlarının görevidir (Demirtaş, 2003).

Eğitim ve demokrasi, anlam ve işleyiş yönünden birbirine bağlı iki kavramdır. Eğitimin demokratikleşmesi ya da eğitim sürecinin temel kurumları olan okulların demokratikleşmesi, o toplumda demokrasi kültürünün yerleşip gelişmesi ile ilgili bir sorundur (Polat, 2003: 113).

Gülmez (1994), demokrasinin öğrenilebilmesi için eğitime gereksinim olduğunu ve bu anlamda eğitimin demokrasinin önkoşulu olduğunu belirtmektedir. Gündüz (2002) de demokrasinin insanca yaşam isteğinin temel gereği olduğunu, bunun da ancak eğitimle gerçekleştirilebileceğini öngörmektedir. Yaşatarak öğretilen ve yaşanarak öğrenilen demokrasinin, sınıfın dört duvarı arasında kalmayıp özümşenen tutum ve davranışlara dolayısıyla bir 'yaşam biçimi'ne dönüştürülme şansı daha yüksektir (Gülmez, 1994: 218). Demokratik bir yaşam biçiminin oluşturulması demokrasinin yaşanarak öğrenilmesi ile olanaklıdır. Bunun yeri öncelikle aile, daha sonra okuldur.

Demokrasi eğitimi, öncelikle demokrasinin ve onun özünün ne olduğunu ve ne olmadığını öğretmekle başlamalıdır. Eğer öğrenciler demokrasiyi içtenlikle benimseyen vatandaşlar olacaklarsa eleştirel ve değerlendireci bir bakış açısıyla onu diğer yönetim biçimlerinden ayırabilmelidir.

Demokratik eğitim, amacı, programları ve yöntemleri demokrasinin dayandığı temel ilkelere göre saptanan; öğretim çalışmalarında, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde, eğitsel etkinliklerde, öğrencinin birey olarak değerine ve bütünlüğüne, birlikte çalışmaya, karşılıklı saygıya, hoş görüye, kişiliğe değer ve önem veren; bizzat demokrasi ilke ve kurallarının, insan haklarının yaşatılarak öğretildiği eğitim olup özgürlüğe zaman içinde gelişme yetisi kazandıran eğitimidir. Hedefi, bağımsız, dünyaya bakışında sorgulayıcı ve çözümleyici olan ve yine de demokrasinin kuralları ile uygulamaları derinlemesine bilen yurttaşlar yetiştirmektir (TDV;1992,42).

Anti-demokratik sistemlerin çözülmesi, özgür ve demokratik toplumların yaratılmasının yolu demokratik bir eğitimden geçer. Çünkü, bu sistemler çözülmedikçe demokrasi ve özgürlükten ciddi anlamda bahsedilmesi mümkün değildir. Özgür ve kendi akıllarını kullanan çocukların yetiştirilmesi eğitimin demokratikleşmesi ile olanaklıdır (Chomsky, 2007: 44)

Demokrasi, demokrasiyi anlayan ve ona inanan, davranışlarını onun temel ilkelerine göre düzenleyen insanlara gereksinim duyar. Demokrasinin geliştirilmesi büyük ölçüde o toplumda yaşayan insanların anlayış, beceri ve tutumlarına bağlıdır. Bu anlayış, beceri ve tutumlara sahip bireylerin yetiştirilme sorumluluğu ise büyük ölçüde eğitime düşmektedir. Toplumda demokratik bir kültürün oluşturulmasına elbette eğitim tek başına katkıda bulunamaz.

Aile, medya gibi kurumların da yeni yetişen kuşağın politik toplumsallaşmasında etkisi vardır. Ancak burada okulun sorumluluğunu ayrı bir yerde tutmak gerekir. Çünkü okul planlı, programlı olarak demokratik yurttaşın eğitim sorumluluğunu üstlenmiştir (Doğanay, 1997: 51–61).

Bu çerçevede, okullar genç bireylere demokratik bir yaşamın sürdürülebilmesi ve geliştirilebilmesi için demokrasiyi ve demokrasiyle özdeşleştirilen ilkeleri, tutumları, değerleri ve uygulamaları öğretmek, kazandırmak zorundadır. Okullar yalnızca demokrasinin ne olduğuyla ilgili bilgilerin verildiği yerler olarak değil, demokrasinin yaşama uyarlanarak, bireylerin bundan sonraki yaşamlarında demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak seçebilmelerini sağlayacak kurumlardır (Kıncal ve Işık, 2003: 55). Demokratik okulun belli başlı özellikleri “öğrenci merkezli olması, çok çeşitli dersleri içermesi, sosyal, kültürel, sanatsal, sportif etkinlikler sunması, okul çalışanları arasında mesleki etkileşim ve dayanışmanın olması, yoğun hizmet içi eğitim, okul yönetiminin etkili ve demokratik olması, çevreye açıklığı, okullar arası işbirliği, eşgüdüm ve iletişim düzeni sağlaması ve eğitim teknolojilerini etkili kullanmasıdır” (Eğitim Sen, 1998).

Demokratik bir eğitimle geleceğin demokratik toplumlarını inşa etmek olanaklıdır. Tocqueville' nin "(1994: 61) ifade ettiği gibi "Demokratik toplumlar içerisinde her yeni kuşak yeni bir halktır. Bir kuşak demokrasinin ilke ve niteliklerini anlayıp bildiği sürece demokrasiye dayalı bir yönetim ve yaşam şeklinin istikrarlı ve başarılı olacağı kesindir.

Okullarda eğitim-öğretimin büyük ölçüde gerçekleştiği yerler sınıflardır. Davranış değişikliği olarak ifade edilebilen eğitimin ve bunun için yapılan öğretimin üretim yerleri sınıflardır. Dolayısıyla demokratik bir eğitim için sınıfların ve öğretmenlerin sınıflardaki davranışlarının önemi büyüktür. Sınıf, eğitim-öğretim etkinliklerinin gerçekleştiği bir yaşama alanıdır (Aydın, 2000: 12) . Bu ortak yaşama alanının yapısı, işleyişi ve sınıfta yürütülen etkinliklerin niteliği öğrencilerin kişilik gelişimlerini yönlendirir (Demirtaş, 2003). Bu nedenle sınıftaki etkinliklerin iyi yönetilmesi gereklidir. Öğrenme etkinliklerinin amaçlarına ulaşması sınıfın iyi yönetilmesi ile olanaklıdır. Sınıf yönetimi, sınıfta etkili bir öğretme-öğrenme sürecinin gerçekleşebilmesi ve sonuçta beklenen eğitsel başarıya ulaşılabilmesi için öğretmen tarafından gerekli ortam ve koşulların hazırlanması ve sürdürülmesini ifade eder (Şişman, 1999: 177- 178).

Öğretmenin, öğrencilere bilimsel düşünce ve davranış kazandırmaya çalışması, onlara tarafsız olarak davranması ve eşit olarak görmesi demokratik eğitim açısından önemlidir. Dersleri öğrencilerin katılımını sağlayan, ezbercilikten uzak, öğrencilerin etkin olduğu bir ortamda sürdürmek, öğretmenlerin elindedir (Karakütük, 2001: 23). Demokratik bir ortamda çocuklar, sorularına cevap aldıkları oranda araştıran, keşfettikçe onurlanan, bilmenin ve yapabilmeyenin tadını alan bireyler olabileceklerdir (Öktem, 1994: 90).

Demokratik sınıf yönetiminde, öz disiplini ve öz motivasyonu gerçekleştirmek temel hedeftir. Bu yaklaşım öğrencinin özgürlük deneyimlerini zenginleştirir; öğrenciye davranışlarında sorumlu olma bilinci verir (Çelik, 2002: 39–40). Demokratik bir sınıf ortamında öğretmen, ne yetkeci, ne de serbest bırakıcı olmamalıdır. Öğrenci sınıf kurallarının belirlenmesinde söz hakkına sahip olmalı, ödül veya ceza nedeniyle değil, işini yapmanın gerçek yararlarını bilerek ve bunun süreçlerine katılarak işine güdülenmelidir.

Demokrasi, eğitim ve sınıf ortamında öğretmen ve öğrenci davranışlarının ilişkisini belirlemeye dönük çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bunların bir kısmında sınıfta demokrasinin nasıl uygulanabileceği üzerinde durulurken bir kısmında da öğretmen ve öğretim elemanlarının demokratik davranışları sınıfta ne ölçüde dergiledikleri belirlenmeye çalışılmıştır (Sönmez, 2003; Perliger, Canetti-Nisim ve Pedahzur, 2006; Shechtman, 2002; Güler, 2003; Uslu, 2003; Büyükkaragöz ve Kesici, 1996; Aydoğan ve Kukul, 2003; Akpınar ve Turan, 2004; Doğanay ve Sarı, 2004; Duman ve Koç 2004; Şahin, 2004, Yücel ve Biri, 2004; Turan, 2001; Oğuz, 2004; Şimşek ve Ceylan, 2004; Arabacı, 2005).

Demokratik yaşam biçiminin ve demokrasi kültürünün öğrenileceği yerlerin başında okullar ve sınıflar gelir. Öğretmenlerin sınıfta demokratik bir yönetimin gereklerine uygun davranışlar sergilemeleri demokrasinin öğrencilerce öğrenilmesi açısından oldukça önemlidir.

Sınıf yönetimi becerileri, tüm eğitim kurumlarında görevli öğretmenler için olduğu kadar genel liselerde çalışan öğretmenler için de büyük önem taşımaktadır. Genel lise öğrencilerinin yaşları dikkate alındığında, öğretmenlerin öğrencilerle etkileşimlerinde dikkatli olması bir gerekliliktir. Ortaöğretim kurumlarında yürütülen derslerin kalitesini etkileyen önemli değişkenler arasında, öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin yer aldığı söylemek yanlış olmayacaktır. Dersleri ilgiyle izlenen öğretmenlerin gözlenen bir özelliği de alanlarındaki yeterliklerinin yanında demokratik tutum ve davranışlarıdır (Demirtaş: 2003).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, genel lise öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak genel lise öğretmenlerinin sınıf yönetiminde demokratik tutum ve davranışları ne ölçüde sergilediklerini, demokratik sınıf yönetimini ne ölçüde uyguladıklarını ve öğretmen görüşleri ile öğrenci görüşleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Genel liselerde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde demokratik tutum ve davranışları ne ölçüde sergilediklerine ilişkin görüşlerinin; cinsiyet, mesleki kıdemi ve branş, öğrenci görüşlerinin; cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek araştırmanın alt amaçları olarak alınmıştır.

YÖNTEM

Genel lise öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, betimsel bir araştırmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2005–2006 eğitim-öğretim yılında Malatya ili merkez ilçe belediye sınırları içinde bulunan resmi ortaöğretim okullarından genel liselerde görev yapan öğretmenler ve öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı 2005–2006 öğretim yılında Malatya ili merkez ilçe belediye sınırları içindeki 19 genel lisede 649’ü erkek, 337’si kadın olmak üzere toplam 916 öğretmen görev yapmakta ve 22023 öğrenci öğrenim görmektedir.

Araştırmanın örneklemini ise 2005–2006 öğretim yılında Malatya il merkezinde bulunan resmi genel liselerde görev yapan ve benzer amaçlı (işlevli) kümelerden oluşan evrenden yansızlık kuralına göre seçim yaparak oransız küme örnekleme (Karasar, 2002: 114) yoluyla belirlenen 8 lisedeki 227 öğretmen ve 953 öğrenci oluşturmaktadır. Seçilen 8 lisenin özelliklerinin, evreni oluşturan 19 liseyi temsil eder nitelikte olmasına özen gösterilmiştir.

Veri toplama aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Demirtaş (2004) tarafından geliştirilen **“Demokratik Sınıf Yönetimi Ölçeği”** yeniden düzenlenerek kullanılmıştır. Veri toplama aracının geliştirilmesi için ilk aşamada alan yazın taranarak demokratik sınıf yönetimine ilişkin tutum ve davranışları ifade eden bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzu taslak ölçek biçiminde düzenlenmiş, anlaşılabilirliği ve kapsayıcılığı ile ilgili olarak alan uzmanlarından dönütler alındıktan sonra 30 maddelik bir denemelik ölçek olarak yeniden düzenlenmiştir. Maddeler 1’den 5’e doğru giden beş seçenekli Likert türü bir değerlendirme ölçeği haline getirilmiştir.

Ölçme aracının yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde temel bileşenler ve varimax dik döndürme tekniği kullanılmıştır. Faktör analizinde, faktör yükü en az .40 ve üstü olan maddeler, bulunduğu faktördeki yükü ile diğer faktörlerdeki yükü arasında en az .20 fark olan maddeler seçilerek çözümlenmeler tekrarlanmıştır. Çözümlenmeler sonucunda faktör yükleri .40’ın üzerinde olan 25 madde ölçeğin son şeklinde yer almıştır.

Ölçme aracının güvenilirliğinin bir göstergesi olan Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmış ve .76 olarak bulunmuştur. Bu sayı ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Veri toplama aracının bu araştırmada kullanılabilmesi için hem öğretmenler hem de öğrenciler için yeniden düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. Veri toplama aracında yer alan ifadeler hem öğretmenlere ve öğrencilere hitap edecek biçimde yeniden düzenlenmiştir. Öğretmenlere ayrı ve öğrencilere ayrı olmak üzere iki ayrı form halinde düzenlenen denemelik ölçeklerin ön uygulaması 120 lise öğretmeni ve 175 lise öğrenci ile 2005–2006 öğretim yılında tekrarlanmış ve bu ön uygulama üzerinde yeniden geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır.

Yeniden düzenlenmiş ölçeklerin yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Öğrenci uygulaması için faktör analizi yapılmadan önce verilerin faktör analizine uygunluğu test edilmiş ve öğrenci uygulaması için KMO= .961, Bartlett’s Test of Sphericity= 8133.759, $p<.000$ olarak bulunmuştur. Öğretmen uygulaması için faktör analizi yapılmadan önce verilerin faktör analizine uygunluğu test edilmiş ve öğrenci uygulaması için KMO= .831, Bartlett’s Test of Sphericity= 1552,737 $p<.000$, olarak bulunmuştur. Bulunan KMO değerlerinin Pallat (2001) tarafından önerilen en düşük .60 değerinden büyük olması ve Bartlett testi sonucunun manidar olması verilerin faktör çözümlenmesine uygun olduğunu göstermektedir. Verilerin faktör analizine uygun olduğu anlaşılınca faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde temel bileşenler ve varimax dik döndürme tekniği kullanılmıştır. Faktör analizinde, faktör yükü en az .40 ve üstü olan maddeler, bulunduğu faktördeki yükü ile diğer faktörlerdeki yükü arasında en az .20 fark olan maddeler seçilerek çözümlenmeler tekrarlanmıştır. Analiz sonucunda ölçme araçlarında yer alan maddelerin faktör yüklerinin .40’ın üzerinde olduğu ve veri toplama aracının tek boyutlu

olduğu görülmüştür (Büyüköztürk, 2002). Ölçek maddelerinin faktör yükleri Ek-1 de verilmiştir.

Kaya'nın Doğan (2002)'dan aktardığına göre, sosyal bilimlerde veri toplama amacıyla kullanılan bir ölçme aracının tek boyutlu bir ölçek olarak kabul edilmesinin iki temel koşulu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi birinci faktörün açıkladığı varyans yüzdesinin toplam varyansın en az %30'u olması, diğeri ise birinci faktörün öz değerinin ikinci faktörün öz değerinin yaklaşık 3–3,5 katından daha büyük olmasıdır (Kaya, 2005: 225). Bu iki ölçüt açısından baktığımızda öğrenci uygulaması için birinci faktörün açıkladığı varyans yüzdesinin %30'un üzerinde (35.096) olduğu görülmektedir. Öğretmen uygulaması içinse %30'un altında olduğu (24.676) ancak birinci faktörün öz değerinin ikinci faktörün öz değerinden 4 kat fazla olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuç genel lise öğretmenlerinin sınıf yönetimindeki davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemeye dönük bu ölçeğinin hem öğrenci uygulaması hem de öğretmen uygulaması için bir faktörden oluştuğunu göstermektedir.

Veri toplama araçlarının güvenilirliğinin bir göstergesi olan iç tutarlılığını belirlemek için yeniden Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmış ve öğrenci uygulaması için .76 ve öğretmen uygulaması için .86 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Veri toplamak amacıyla geliştirilen, “Demokratik Sınıf Yönetimi Ölçeği”nde yer alan maddeler Likert tipi ve beşli olarak derecelendirilmiştir. Dereceleme maddeleri; “Hiçbir zaman”, “Nadiren”, “Ara sıra”, “Çoğu zaman” ve “ Her zaman” seçeneklerinden oluşturulmuştur. Yanıtlar “Hiçbir zaman”dan “Her zaman”a ve 1'den 5'e doğru sayısal değerler verilerek puanlamıştır. Her seçeneğe denk gelen puan aralıkları hesaplanmış ve aritmetik ortalamalar, ağırlıklı aritmetik ortalamaların değerlendirme aralıkları ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Aritmetik ortalamalar yorumlanırken 1.00–1.80 arasındaki ortalama değerler “Hiçbir zaman” ve “çok olumsuz”, 1.81–2.60 arasındaki değerler “Nadiren” ve “olumsuz”, 2.61–3.40 arasındaki değerler “Ara sıra” ve “orta puan”, 3.41–4.20 arasındaki değerler “Çoğu zaman” ve “olumlu” ve 4.21–5.00 arasındaki değerler ise “Her zaman” ve “çok olumlu” olarak değerlendirilmiştir.

Verilerin önce her madde için aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Aritmetik ortalamaların öğretmenler için bağımsız değişkenlerden cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini hesaplamak için t testi (Independent Sample t Test), kıdemlerine ve branşlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (F testi) yapılmıştır. Uygulanan t-testi ve F testi için dağılımın homojen olup olmadığı Levene'nin Varyansların Homojenliği Testi (Levene's Test for Equality of Variances) sonuçları incelenmiştir. Öğrenci verileri ise bağımsız değişkenlerden cinsiyet için t testi ve sınıf değişkeni için F testi yapılarak değerlendirilmiştir. F değerinin anlamlı olduğu durumlarda, farklılığın hangi ortalamalardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan karşılaştırmalarda LSD testi uygulanmıştır. Öğretmen görüşlerinin kıdem ve branş değişkeni açısından

değerlendirilmesi yapılırken grup sayılarının otuzun altına düşmesi nedeniyle non-parametrik test olan Kruskal Wallis-H testi yapılmıştır. Öğretmen ve öğrenci görüşlerinin farklılaşım farklılaşmadığını belirlemek amacıyla da t testi yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Aşağıda araştırmada elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir:

Araştırmanın genel liselerde görev yapan öğretmenlerin, sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine yönelik görüşleri nelerdir?” alt amacına ilişkin bulgular ve yorumlar:

Genel liselerde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin görüşlerinin frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapmaları aşağıda Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine yönelik görüşlerinin maddelere göre analiz sonuçları

Demokratik Tutum Ölçeği Maddeler	Hiçbir zaman		Nadiren		Ara sıra		Çoğu zaman		Her zaman		\bar{x}	SS
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1. Öğrencilerime birey olarak değer veririm.	-	-	1	.4	-	-	64	28.2	162	71.4	4.70	.485
2. Öğrencilerim sınıf ortamında konularla ilgili	-	-	2	.9	10	4.4	80	35.2	135	59.5	4.53	.625
3.İşlenecek dersle ilgili konuyu paylaşmadan önce o konuya ilişkin	2	.9	6	2.6	54	23.8	112	49.3	53	23.3	3.91	.807
4.Bütün öğrencilerle diyalog kurarım.	1	.4	2	.9	15	6.6	111	48.9	98	43.2	4.33	.680
5. Öğrencilere derslerde söz hakkı veririm.	-	-	-	-	2	.9	57	25.1	168	74.0	4.73	.463
6.Öğrencileri derslere katmak için çaba	-	-	1	.4	2	.9	72	31.7	152	67.0	4.65	.521
7. Dersi zevkli anlattığımı düşünüyorum.	-	-	1	.4	19	8.4	140	61.7	67	29.5	4.20	.597
8. Sınıftaki öğrenciler arasında ayırım yaparım.	177	78.0	36	15.9	3	1.3	4	1.8	7	3.1	1.36	.858
9. Derste bir diktatör gibi davranırım.	164	72.2	44	19.4	19	8.4	-	-	-	-	1.36	.632
10. Öğrencileri notla tehdit ederim.	161	70.9	42	18.5	17	7.5	6	2.6	1	.4	1.43	.780
11. Mesleki, kültürel vb. alanlardaki yenilikleri	1	.4	3	1.3	27	11.9	110	48.5	86	37.9	4.22	.737
12. Öğrencilerin sınıf içi etkinliklere ilişkin olarak “ne yapacağımı seçme ve	-	-	3	1.3	16	7.0	112	49.3	96	42.3	4.32	.664

13. Sınıfta demokratik olumlu bir hava yaratırım.	-	-	-	-	3	1.3	108	47.6	116	51.1	4.49	.526
14. Öğrencilerime güvenir ve bunu öğrencilerime	-	-	5	2.2	20	8.8	109	48.0	93	41.0	4.27	.714
15. Öğrencilerime karşı önyargılıyım.	190	83.7	32	14.1	2	.9	-	-	3	1.3	1.21	.586
16. Öğrencilerim gerektiğinde beni	4	1.8	14	6.2	55	24.2	84	37.0	70	30.8	3.88	.973
17. Öğrencilerimin başarısını adil olarak	6	2.6	-	-	1	.4	41	18.1	179	78.9	4.70	.732
18. Sınıfta öğrencilerimi küçük düşürücü	188	82.8	27	11.9	4	1.8	4	1.8	4	1.8	1.27	.745
19. Öğrencilerimle karşılıklı sevgi saygı	-	-	2	.9	4	1.8	96	42.3	125	55.1	4.51	.582
20. Gerektiğinde öğrencilerimi dinlerim.	-	-	-	-	1	.4	66	29.1	160	70.5	4.70	.468
21. Sınıfla ilgili alınacak kararlara öğrencilerimi de	-	-	1	.4	6	2.6	90	39.6	130	57.3	4.53	.573
22. Öğrencilerimi anlamaya çalışırım.	-	-	1	.4	1	.4	85	37.4	140	61.7	4.60	.525
23. Öğrencileri sınıf içi ve dışı çalışmalarda işbirliği	1	.4	5	2.2	13	5.7	103	45.4	105	46.3	4.34	.727
24. Öğrencilerimi eleştirirken yıkıcı değil	1	.4	-	-	3	1.3	86	37.9	137	60.4	4.57	.569
25. Sınıfta daha çok öğrencilerin aktif olduğu	-	-	1	.4	16	7.0	125	55.1	85	37.4	4.29	.614

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmenler “Derlerde öğrencilerime söz hakkı veririm” maddesini ($\bar{x} = 4.73$) en yüksek aritmetik ortalamayla ve “Öğrencilerime karşı önyargılıyım” ($\bar{x} = 1.21$) maddesini en düşük aritmetik ortalamayla değerlendirmişlerdir.

Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulguları ve Yorumları

Öğretmen görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla önce varyansların homojenliğine bakılmıştır. Levene= .059, p=.808 olarak bulunmuş ve varyansların homojen olduğu anlaşılınca t testi yapılmış ve sonuçlar aşağıda Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin sınıf yönetimi davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre analiz sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	Sd	t
Kadın	74	95.28	6.264		
Erkek	153	95.17	5.917	225	.126

*p>.05

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmen görüşleri arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık yoktur. Hem erkek hem de kadın öğretmenler sınıf içi demokratik davranışlara ilişkin benzer görüşlere sahiptir. Her iki öğretmen grubu sınıfta demokratik davranışlarını ifade etmektedir.

Öğretmen Görüşlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine İlişkin Bulguları ve Yorumları

Öğretmen görüşlerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi yapılmış ve sonuç Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin sınıf yönetimi davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşlerinin kıdem göre analiz sonuçları

Kıdem	N	\bar{x}	SS	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	Anlamlılık Düzeyi
1–5 yıl	13	94.230	4.952	97,69	4	5.816	.213
6–10 yıl	51	94.058	6.815	101,93			
11.15 yıl	66	95.212	5.929	114,73			
16–20 yıl	46	96.760	5.173	131,49			
21 ve yukarısı	51	95.215	6.149	113,51			
Toplam	227	95.211	6.019				

Tablo 3’de görüldüğü gibi öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşleri arasında mesleki kıdem değişkeni açısından anlamlı bir farklılık yoktur. Öğretmenler cinsiyet değişkeni açısından olduğu gibi mesleki kıdem değişkeni açısından da benzer düşünmektedirler.

Öğretmen Görüşlerinin Branş Değişkenine İlişkin Bulguları ve Yorumları

Öğretmen görüşlerinin branş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis-H testi yapılmış ve sonuç Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin sınıf yönetimi davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğretmen görüşlerinin branş değişkenine göre analiz sonuçları

Branş	N	\bar{x}	SS	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	Anlamlılık Düzeyi
1. Matematik	41	94.734	5.176	107,71	14	11,199	.670
2. Fizik	18	92.833	6.555	89,22			
3. T. D. Ed.	39	96.051	5.576	123,96			
4. Kimya	19	94.684	6.245	107,84			
5. İngilizce	26	96.038	4.935	122,04			
6. Coğrafya	12	94.000	9.253	110,92			
7. Resim iş	11	93.545	7.891	98,86			
8. Din K. A. Bil.	7	94.142	6.669	101,86			
9. Tarih	10	96.900	4.483	128,00			
10. Müzik	6	96.000	6.033	115,17			
11. Beden Eğt.	8	97.250	6.734	143,38			
12. Felsefe	6	92.666	4.966	82,42			
13. Biyoloji	16	96.125	4.759	120,91			
14. PDR	6	99.000	9.818	153,75			
15. Bilgi Tek.	2	94.500	3.535	99,25			
Toplam	227	95.211	6.019				

Tablo 4’te görüldüğü gibi öğretmenlerin sınıf içi davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri arasında branş değişkenine göre de anlamlı bir farklılık yoktur. Farklı branşlardan öğretmenler benzer düşünmektedir.

Araştırmanın genel liselerde öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine yönelik görüşleri nelerdir?” alt amacına ilişkin bulgular ve yorumlar.

Genel liselerde öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin görüşlerinin frekans, yüzde aritmetik ortalama ve standart sapmaları aşağıda Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin görüşlerinin maddelere göre analiz sonuçları

Demokratik Tutum Ölçeği Maddeler	Hiçbir zaman		Nadiren		Ara sıra		Çoğu zaman		Her zaman		\bar{x}	SS
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1. Öğretmenleriniz size birey olarak değer	67	7,0	171	17,9	223	23,4	298	31,3	194	20,4	3,39	1,195
2. Sınıf ortamında konularla ilgili kişisel düşüncelerinizi	81	8,5	163	17,1	242	25,4	263	27,6	204	21,4	3,36	1,230
3. Öğretmenleriniz işlenecek dersle ilgili konuyu sizinle	196	20,6	234	24,6	256	26,9	181	19,0	86	9,0	2,71	1,240
4. Öğretmenleriniz hem sizinle hem de	61	6,4	150	15,7	245	25,7	304	31,9	193	20,3	3,43	1,162
5. Öğretmenleriniz derslerde size söz	18	1,9	54	5,7	162	17,0	355	37,3	364	38,2	4,04	0,973
6. Öğretmenleriniz sizi derslere katmak için	300	31,5	254	26,7	191	20,0	100	10,5	108	11,3	2,43	1,329
7. Öğretmenlerinizin dersi zevkli anlattığını	150	15,7	206	21,6	264	27,7	224	23,5	109	11,4	2,93	1,239
8. Öğretmenlerinizin sınıftaki öğrenciler	248	26,0	209	21,9	203	21,3	134	14,1	159	16,7	2,73	1,414
9. Öğretmenlerinizin derste bir diktatör gibi	51	5,4	107	11,2	194	20,4	294	30,8	307	32,2	3,73	1,177
10. Öğretmenleriniz sizi notla tehdit	269	28,2	193	20,3	189	19,8	135	14,2	167	17,5	2,72	1,449
11. Öğretmenlerinizi mesleki, kültürel vb. alanlardaki yenilikleri	182	19,1	215	22,6	243	25,5	217	22,8	96	10,1	2,82	1,260
12. Öğretmenleriniz sınıf içi etkinliklere ilişkin olarak “ne	125	13,1	188	19,7	245	25,7	233	24,4	162	17,0	3,12	1,277
13. Öğretmenlerinizin demokratik olumlu bir	115	12,1	168	17,6	230	24,1	276	29,0	164	17,2	3,21	1,261
14. Öğretmenleriniz size güvenmekte ve	159	16,7	202	21,2	226	23,7	217	22,8	149	15,6	2,99	1,316
15. Sizce öğretmenleriniz	153	16,1	241	25,3	230	24,1	174	18,3	155	16,3	2,93	1,313
16. Öğretmenlerinizi gerektiğinde	322	33,8	218	22,9	214	22,5	120	12,6	79	8,3	2,38	1,289

17.Öğretmenleriniz başarınızı adil olarak	108	11,3	158	16,6	213	22,4	287	30,1	187	19,6	3,30	1,271
18. Öğretmenleriniz sınıfta sizi küçük	66	6,9	97	10,2	206	21,6	287	30,1	297	31,2	3,68	1,208
19. Öğretmenlerinizin sizinle karşılıklı sevgi	106	11,1	136	14,3	205	21,5	283	29,7	223	23,4	3,39	1,289
20. Öğretmenleriniz gerektiğinde sizi	278	29,2	269	28,2	227	23,8	97	10,2	82	8,6	2,40	1,243
21. Öğretmenleriniz sınıfla ilgili alınacak	112	11,8	124	13,0	232	24,3	270	28,3	215	22,6	3,36	1,285
22. Öğretmenleriniz sizi anlamaya çalışıyor	125	13,1	150	15,7	251	26,3	259	27,2	168	17,6	3,20	1,272
23. Öğretmenleriniz sınıf içi ve dışı	205	21,5	192	20,1	209	21,9	206	21,6	141	14,8	2,88	1,362
24.Öğretmenlerinizin eleştirirken yıkıcı değil	167	17,5	192	20,1	240	25,2	222	23,3	132	13,9	2,95	1,299
25. Öğretmenleriniz sınıfta daha çok sizin aktif olduğunuz	170	17,8	167	17,5	275	28,9	209	21,9	132	13,9	2,96	1,289

Tablo 5'te görüldüğü gibi genel liselerde öğrenim gören öğrenciler, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışlara ilişkin “Öğretmenlerinizi gerektiğinde eleştirebiliyor musunuz?” sorusunu ($\bar{x}= 2.38$) ortalamayla , “Öğretmenleriniz derste bir diktatör gibi mi davranmaktadır?” ($\bar{x}= 3.73$) sorusunu ($\bar{x}= 3.73$) ortalamayla, “Öğretmenleriniz sınıfta sizi küçük düşürücü davranışlar sergilemekte midir?” sorusunu ($\bar{x}= 3.68$) ortalamayla değerlendirmişlerdir.

Öğrenci Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Bulguları ve Yorumları

Genel liselerde öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine yönelik görüşlerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için önce varyansların homojenliği test edilmiştir. Levene= .549, p=.459 olarak bulunmuş ve varyansların homojen olduğu anlaşılınca t testi yapılmış ve sonuç Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin sınıf yönetimi davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğrenci görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre analiz sonuçları

* $p<.05$

Cinsiyet	N	\bar{x}	SS	Sd	t
Kız	493	78.00	13.080	951	2.077
Erkek	460	76.19	13.764		

Tablo 6’da görüldüğü üzere ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin görüşleri “cinsiyet” değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmaktadır. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre öğretmenlerini biraz daha demokratik bulmaktadırlar. Bu durumun önemli bir nedeni, öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilere yaklaşımlarının farklılığı olabilir. Lise öğrencilerinin ergenlik döneminde olması ve ergenlik döneminin hırçınlığının erkek öğrencilerde daha belirgin

olması ve bu nedenle erkek öğrencilerin kimi davranışlarının öğretmenler açısından sorun olarak algılanması, bunun bir sonucu olarak öğretmenlerin erkek öğrencilere daha katı yaklaşması bu durumun bir etkeni olabilir.

Öğrenci Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Sınıf Değişkenine Göre Bulgular ve Yorumlar

Öğrenci görüşlerinin öğrenim gördükleri sınıflara göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla F testi yapılmadan önce varyansların homojenliği testi yapılmıştır. Levene=1.930, p= .144 olarak bulunmuş ve varyansların homojen olduğu anlaşılınca tek yönlü varyans analizi yapılmış ve sonuç aşağıda Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin sınıf yönetimi davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğrenci görüşlerinin sınıf değişkenine göre analiz sonuçları

Sınıf	N	\bar{x}	SS	Sd	F	Anlamlı Farklılık		
1	427	79.072	12.49	2	10.364*	1-2	1-3	2-3
2	315	76.523	14.15	950				
3	211	74.094	13.59	952				
Toplam	953	77.128	13.43					

*p<.05

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf içindeki davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla LSD testi yapılmış her üç sınıfta okuyan öğrencilerin görüşlerinin anlamlı biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Birinci sınıfta okuyan öğrencilerin görüşleri ile ikinci ve üçüncü sınıfta okuyan öğrencilerin görüşleri arasında birinci sınıf öğrencilerinin lehine, ikinci sınıfta okuyan öğrencilerin görüşleri ile üçüncü sınıfta okuyan öğrencilerin görüşleri arasında ikinci sınıfların lehine anlamlı bir farklılık vardır.

Sınıf değişkeni açısından öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde, birinci sınıf öğrencileri, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine nazaran öğretmenlerinin sınıfta daha demokratik davrandıklarını ifade etmektedirler. Bu durum birinci sınıf öğrencilerinin okulda ilk yılları olması nedeniyle öğretmenlerinin tümünü yeterince tanımamaları, okul kurallarına daha çok uymaları, daha küçük yaşta olmaları nedeniyle öğretmenlerle fazla çatışmaya girmemeleri ve ilköğretimin havasını üzerlerinden atmamaları ile açıklanabilir. Diğer yandan dikkati çeken bir başka nokta sınıf düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin öğretmenlerini daha az demokratik olarak değerlendirmesidir.

Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması

Genel lise öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi yapılmış ve sonuçlar aşağıda Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin sınıf yönetimi davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin karşılaştırılmasına ilişkin analiz sonuçları

	N	\bar{x}	SS	Sd	t	p
Öğrenci	953	77.12	13.43	1178	-19.802*	.000
Öğretmen	227	95.21	6.01			

*P<.05

Tablo 8’de görüldüğü gibi ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşlerini anlamlı biçimde farklılaşmaktadır. Öğretmenler sınıf içerisinde demokratik davrandıklarını ifade ederken öğrenciler bunun tersini ifade etmektedirler. Sınıf içi demokrasi konusunda oldukça farklılaşan öğretmen ve öğrenci görüşleri beraber değerlendirildiğinde, demokratik eğitim ve demokratik sınıf yönetimi konusunda eğitim olgusunun iki önemli bileşeni olan öğretmen ve öğrenci görüşlerinin farklılaşmasının eğitimimiz adına olumlu bir durum olduğunu söylemek güçtür.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, genel lise öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak genel lise öğretmenlerinin sınıf yönetiminde ne ölçüde demokratik tutum ve davranışlar sergilediklerini, demokratik sınıf yönetimini ne ölçüde uyguladıklarını öğretmen ve öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak belirlemek amaçlanmıştır.

Genel liselerde görev yapan öğretmenler sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışları demokratik bulmuşlardır. Öğrenciler arasında ayırım yapmadıklarını, öğrencilerine birey olarak değer vererek gerektiğinde dinlediklerini, sınıfta öğrencileri küçük düşürücü davranışlara yer vermeyip, derslerde öğrencilerin kişisel düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağladıklarını belirtmişlerdir. Genel liselerde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin görüşleri; “cinsiyet”, “mesleki kıdem” “branş” değişkenleri açısından anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır.

Öğretmen görüşleri bütün olarak değerlendirildiğinde, öğretmenler sınıfta demokratik davrandıklarını, sınıf yönetiminde demokrasiyi uyguladıklarını ifade etmektedirler. Bu durumu genel liselerimizdeki eğitim adına olumlu olarak değerlendirmek gerekir. Demokrasinin yaşanarak öğrenilen bir kültür bir yaşam biçimi olduğunu göz önüne aldığımızda, öğretmenlerin eğitimde demokrasiyi uygulamaya çalıştıklarını ifade etmelerini eğitimimiz adına olumlu bir durum olarak ele almak gerekir.

Genel liselerde öğrenim gören öğrenciler, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışları demokratik bulmamaktadırlar. Öğrenciler, öğretmenlerini gerektiğinde eleştiremediklerini, öğretmenlerinin sınıfta kendilerini küçük düşürücü davranışlar sergilediklerini ve çoğu zaman bir diktatör gibi davrandıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar Demirtaş (2003), tarafından yapılan “Demokratik Sınıf Yönetimi ve Üniversite Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarının Sınıf Yönetimi Tutum ve Davranışlarına İlişkin Görüşleri” adlı araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Söz konusu çalışmada, üniversite öğrencilerinin görüşlerine dayalı olarak öğretim elemanlarının “demokratik sınıf yönetimi” açısından yeterli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Genel liselerde öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışlara ilişkin görüşleri; “cinsiyet” ve “öğrenim gördükleri sınıf” değişkenleri açısından anlamlı biçimde farklılaşmaktadır. Kız öğrenciler erkek öğrencilere nazaran öğretmenlerini daha demokratik bulmaktadırlar. Sınıf değişkeni açısından öğrenci görüşleri değerlendirildiğinde, birinci sınıf öğrencileri, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine nazaran öğretmenlerinin sınıfta daha demokratik davrandıklarını ifade etmektedirler. Dikkati çeken bir başka nokta sınıf düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin öğretmenlerini daha az demokratik olarak değerlendirmesidir.

Genel lise öğrencilerinin görüşleri bütün olarak değerlendirildiğinde, öğrenciler, öğretmenlerini sınıfta demokratik davranan bireyler olarak görmemektedirler. Öğrencilere göre öğretmenler sınıfta demokratik davranmamakta, hatta antidemokratik davranışlar sergilemektedirler. Bu bulgu öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular ile çelişmektedir. Öğretmenler, kendilerinin demokratik davrandığını ifade ederken, öğrenciler bunun tersini söylemektedirler.

Genel liselerde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri karşılaştırıldığında, grupların görüşlerinin oldukça farklı olduğu görülmüştür. Öğretmenler sınıf içindeki tutum ve davranışlarının demokratik olduğunu düşünürken, öğrenciler öğretmenlerinin sınıf içi davranışlarının demokratik olmadığını düşünmektedirler. Benzer bir sonuç Yıldırım'ın (1994), "İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları ile Öğrencilerin Demokratik Davranışları Arasındaki İlişkinin Saptanması" adlı çalışmada elde edilmiştir. Çalışmada, öğretmenlerin davranışları ile öğrenci davranışları arasında fark bulunmuştur. Diğer yandan Atasoy (1997), tarafından yapılan "İlköğretim İkinci Kademe Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırılması Olarak İncelenmesi" adlı çalışmada, öğretmenlerin öğrencilere göre daha demokratik tutuma sahip oldukları, cinsiyetlerine ve çalıştıkları sosyo-ekonomik çevreye göre öğretmenlerin demokratik tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Duman ve Koç (2004) tarafından yapılan, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının demokratik tutum ve davranışlarına yönelik algılarını karşılaştırmayı amaçlayan çalışmada da öğrenciler, öğretim elemanlarının demokratik tutum ve davranışları orta ve daha alt düzeylerde gösterdikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu sonuç genel liselerimizdeki eğitim adına oldukça olumsuz bir durumu ifade etmektedir. Eğitim olgusunun iki temel bileşeni olan öğretmen ve öğrencilerin, öğretmenlerin demokratik davranışları konusunda farklı uçlarda düşünceye sahip olmaları, genel liselerimizde öğretmenlerin yeterince demokratik davranmadıklarının bir göstergesi olarak değerlendirilir. Öğretmenin en iyi denetçisi ve değerlendireni onun öğrencileridir. Dolayısıyla öğrencilerin bu konudaki görüşleri önemsenmelidir. Diğer yandan böyle bir sonuç, öğretmen ve öğrencilerimizin demokratik eğitim, demokratik sınıf yönetimi konularında yeterince bilgili olmamaları, öğretmenlerin demokratik sınıf yönetimi becerilerinden yoksun olmalarıyla da ilişkilendirilebilir.

Demokrasi kültürü, demokratik yaşam biçimi bir takım kavramların soyut anlamlarının ezberletilmesi ile değil, bu kültürün yaşatılması, yaşanması ile kazanılır. Bu kültürün kazandırılmasının yolu eğitimden geçer. Bu noktada okullarda verilen eğitim önem taşımaktadır. Okulların ve sınıfların havasının demokratik olması ve en önemlisi öğretmenlerin demokratik davranışları ve uygulamalarıyla öğrencilere örnek olması ve yol göstermesi, demokrasiyi öğrenmek adına bir gerekliliktir.

Genel liseler, öğrencilerin özellikleri dikkate alındığında öğretmenlerin eğitimde demokratik uygulamalara özenle yer vermeleri gereken eğitim kurumlarıdır. Ergen psikolojisinin özellikleri öğretmenlerin daha anlayışlı ve dinleyen olmasını gerektirmektedir. Oysa bu araştırmada elde edilen verilere göre öğrenciler, öğretmenlerinin bu tür davranışları çok az sergilediklerini göstermektedir.

Öneriler: Araştırma bulguları ışığında geliştirilen öneriler aşağıda sıralanmıştır:

Uygulayıcılar için:

1. Genel lise öğretmenlerinin denetim ölçütleri arasına, öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışlara sahip olmaları ve bu konuda öğrencileri yönlendirmeleri de eklenebilir.
2. Genel liselerde öğrenim gören öğrenciler demokrasi, demokratik davranışlar konusunda bilgilendirilebilir.
3. Öğretmenler demokratik eğitim konusunda hizmet içi eğitim çalışmalarına alınabilirler.

Araştırmacılar için:

1. İlköğretim düzeyinde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratik olup-olmadığı araştırılabilir.
2. Okul yöneticilerinin öğretmen ve öğrencilere karşı davranışlarının ne ölçüde demokratik olduğu araştırılabilir.
3. Öğrencilerin sınıf ortamındaki birbirlerine karşı davranışlarının demokratik olup olmadığı araştırılabilir.
4. Demokratik eğitim ve sınıf yönetimine dönük deneysel çalışmalar yapılabilir

KAYNAKÇA

- Akpınar, B., & Turan, M. (2004). *Avrupa birliğine uyum sürecinde ilköğretim öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitimine bakış açısı*. Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu (20–21 Mayıs), Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.
- Arabacı, İ. B. (2005). Öğretme-öğrenme sürecine öğrencilerin katılımı ve sınıfta demokrasi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 316, 21–27.
- Atasoy, A. (1997). *İlköğretim ikinci kademe demokrasi eğitimi ve ilköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarının karşılaştırılması olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydoğan, İ., & Kukul, F. (2003). Öğretmen ile öğretim üyelerinin demokratik davranışlarının analizi. *Eğitim Araştırmaları*, 3(11), 23–32.
- Aydın, A. (2000). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Büyükkaragöz, S., & Kesici, Ş. (1996). Öğretmenlerin hoşgörü ve demokrasi tutumları. *Eğitim Yönetimi*, 2(3), 353–365
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. (2. Basım). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Çelik, V. (2002). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Chomsky, N. (2007). *Demokrasi ve eğitim*. İstanbul: Bgst yayınları.
- Demirtaş, H. (2003). *Demokratik sınıf yönetimi ve önü üniversitesi öğrencilerinin, öğretim elemanlarının sınıf yönetimi tutum ve davranışlarına ilişkin görüşleri*. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Sözlü Bildiri, 6-9 Temmuz, Malatya.
- Doğanay, A. (1997). Türk politik kültürü ve gençliğin eğitimi. *Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(16), 51-61.
- Doğanay, A., & Sarı, M. (2004). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 10(39), 356–383.
- Duman, T., & Koç, G. (2004). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretim elemanlarının demokratik tutum ve davranışlarına ilişkin görüşleri*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi: Malatya.
- Eğitim-Sen. (1998). *Demokratik eğitim kurultayı*. Ankara, 2-6 Şubat 1998.
- Fidan, N., & Erden, M. (1993). *Eğitime giriş*. Dördüncü Baskı. Ankara: Meteksan A. Ş.
- Güler, M. (2003). *Sınıfta öğretmen ve öğrencilerin demokratik değerleri benimseme ve bunları davranışlara yansıtma düzeyleri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Gülmez, M. (1994). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: TODAIE Yayınları.
- Gündüz, M., & Gündüz F. (2002). *Yurttaşlık bilinci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karakütük, K. (2001). *Demokratik laik eğitim-çağdaş toplum olmanın yolu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi (-kavramlar-ilkeler-teknikler-)*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kaya, A. (2005). Çocuklar için yalnızlık ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim Araştırmaları*, 5(19), 220–237.
- Kaya, Y. K. (1996). *Eğitim yönetimi: kuram ve Türkiye’deki uygulama*. Ankara: Bilim Yayınları.
- Kıncal, R., & Işık, H. (2003). Demokratik eğitim ve demokratik değerler. *Eğitim Araştırmaları*, 11, 54–58.
- Kuzgun, Y. (2000). *Eğitimde kendini gerçekleştirme*. Editör: Ali Şimşek. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Oğuz, A. (2004). *Demokratik değerlerin kazandırılmasında etkin öğretim yöntemleri*. Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu (20–21 Mayıs), Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi, 109-116.
- Öktem, F. (1994). *Okul aile işbirliği, aile ve eğitim*. Ankara: TED Yayınları.
- Perliger, A., Nisim, D. C., & Pedahzur, A. (2006). Democratic attitude among high-school pupils: The role played by perceptions of class climate. *School Effectiveness and School Improvement*, 17(1), 119-140.
- Polat, T. (2003). *Güçlü demokrasi ve okul*. Eğitim Yönetimi ve Üniversitelerde Demokratik Yapılanma Sempozyumu. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Shechtman, Z. (2002). Validation of the democratic teacher belief scale (DTBS). *Assessment In Education*, 9 (3).
- Sönmez, V. (2003). Dizgeli eğitimle sınıf ortamında doğrudan demokrasi. *Eğitim Araştırmaları*. Ankara: Bahar Yayınları.
- Şahin, N. (2004). *ÇOMÜ Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının demokratik sınıf ortamı ile ilgili görüşleri*. Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu (20–21 Mayıs), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 130-142.
- Şimşek, Y., & Ceylan, M. (2004). *Okul kültürünün demokrasi eğitimine etkisi*. Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu (20–21 Mayıs), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 255-259.
- Şişman, M. (1999). *Öğretmenliğe giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- TDV. (1992). *Demokrasi nedir?* Çev: Levent Köker. Ankara.
- Tocqueville, A. (1994). *Amerika’da demokrasi*. Çev: İhsan Şezal, Fatoş Dilber. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Turan, S. (2001). Demokratik bir Toplum ve okulda bir lider olarak öğretmenin rolü. *Eğitim Araştırmaları*, 3(8), 120–125.
- Uslu, M. (2003). *İlköğretim ikinci kademedeki demokrasi eğitimi: öğretmen ve öğrencilerin demokratik davranışları sergileme düzeyleri (Sakarya ili örneği)*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.

Yıldırım, L. (1994). *İlköğretim birinci kademe öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranışları ile öğrencilerin demokratik davranışları arasındaki ilişkinin saptanması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Yücel, C., & Biri, İ. (2004). Demokrasi ve eğitim. *Sosyoloji Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 35–47.

İlk alındığı tarih:20.01.2009

Düzeltilme tarihi: 12.10.2009

Onay tarihi: 23.10.2009

EK-1: Ölçek Maddelerinin Faktör Yükleri

Öğrenci Uygulaması: KMO= .961 Bartlett's Test of Sphericity= 8133.759 p<.000

Öğretmen Uygulaması: KMO= .830 Bartlett's Test of Sphericity= 1552.737 p<.000

Ölçek Madde No	Maddelerin Faktör Yükleri (Öğrenci Uygulaması İçin)	Maddelerin Faktör Yükleri (Öğretmen Uygulaması İçin)
Madde 1	. 687	,560
Madde 2	. 457	,573
Madde 3	. 580	,613
Madde 4	. 646	,546
Madde 5	. 575	,654
Madde 6	. 638	,686
Madde 7	. 673	,616
Madde 8	- . 530	,637
Madde 9	- . 416	,646
Madde 10	- . 482	,600
Madde 11	- . 490	,596
Madde 12	. 613	,650
Madde 13	. 667	,574
Madde 14	. 634	,630
Madde 15	- . 424	,495
Madde 16	. 324	,635
Madde 17	. 579	,707
Madde 18	- . 443	,649
Madde 19	. 750	,640
Madde 20	. 719	,630
Madde 21	. 629	, 468
Madde 22	. 741	, 503
Madde 23	. 574	, 513
Madde 24	. 620	, 468
Madde 25	. 666	, 577